

Minnesanteckningar från språkhistorisk konferens i Uppsala 16/4 – 17/4 2010

I dag prioriterar många universitet vissa profiler som anses framstående vid resp. univ. Ansökningar med dessa inriktningar lyfts fram och stöds.

Det finns goda erfarenheter av samverkan mellan olika språk och allmän språkvetenskap.

Historiska perspektiv på grammatiska problem ger ofta oväntade resultat. Ren synkron forskning kan missa vissa perspektiv i synnerhet när det gäller semantisk förändring, men också andra konstanter – förändring. Man förstår nya sammanhang genom ett historiskt perspektiv. Det gäller att skapa program med inriktning mot äldre språk och språkstadier.

Skapandet av en forskarskola i samverkan kan vara en väg att gå. Här bör finnas vissa grupperingar: grammatikaliseringsstudier, texteditioner. Viktigt att formulera pregnanta forskningsfrågor.

Generellt kan man se att gamla motsättningar mellan ämnen är på väg bort och att en starkare vilja till samverkan alltmer dominerar.

Språkhistorien sker också nu: grammatikaliseringar, semantiska förändringar m.m.

Man bör kanske skilja mellan äldre språkhistoria (– 1700) och nyare språkhistoria (1700-nu). Det finns en mångfald av textsorter från senare tid. Nya forskningsperspektiv kan skapas av detta rika material.

Vi bör utveckla forskning om dessa "nya" textsorter med t.ex. sociolingvistsiska och pragmatiska studier. Det finns nya forskningsinstrument som tidigare ej använts. Genom jämförande studier av översättningar av samma text till olika fornspråk kan man klargöra hur informationen förändras och detta ger fördjupade insikter om språkens och kulturernas strukturer. Sådan forskning har tidigare inte bedrivits

Viktigt att ställa frågor som klargör forskningsinriktning och nya konstellationer. Samarbete måste sökas med olika språk och ämnen som litteraturvetenskap.

Vart skall våra nya språkhistoriker ta vägen sedan. Det gäller att säkra kompetensen vid universiteten. Bildning, inte bara arbete måste beaktas. Humanister har enl. undersökningar inte så svårt att finna arbete.

Vi måste fokusera. Ett problem måste ha någon relevans som helst skall göras tydligt - men man vet inte vad som kommer att bli relevant i framtiden. Man tror att man kan planera allt så väl. Det oväntade blir precis det som behövs. Det oväntade kommer att hända.

Ett problem är den rådande enfrågekulturen i Sverige. Den språkhistoriska tanken är tvärt emot att hålla i gång allt (språk, litteratur, kultur m.m.) på en gång. "Inte koncentrerad gödning på ett ställe i trädgården."

Det undervisas visserligen i språkhistoria i viss utsträckning på grundnivå men på högre nivå ges kurserna mer sällan och med färre poäng.

Det finns uppenbara skillnader i undervisningen i moderna språk och klassiska. I det senare fallet finns ingen muntlig språkfärdighet, en mer begränsad mängd texter, mer givna "klassiska" texter och färre genrer. I de moderna finns ett enormt urval. I äldre texter finns ortografiproblem och problem

med inte alltid som lätt genomskådbara lexikologiska skillnader. Vidare är det problem med att läroböcker utgånga, och det finns inga nya. Mycket dyra ordböcker. En del så gamla att det finns på nätet utan copyright. Även språket i förklaringarna kan vara mycket svåra. Men genom att inte behöva ha den praktiska språkfärdigheten med kan man snabbare komma till läsfärdighet änn i de moderna språken.

Det går inte alltid att förutsäga vad humanister skall arbeta med. Många gånger har humanister bättre arbete än samhällsvetare enl. en undersökning vid LU och GU. Vi kan inte bara klaga. Dagens stud. vill ha saker snabbt. Vi måste förhålla oss konstruktivt till nya medier och kursplattformar.

Studier i Orkidéämnen är inte bortkastade. Humanister är blodhundar för problemlösning.

Högre studier i latin och andra klassiska språk behövs forskning och högre studier i flera moderna språk.

Vi tänker i dag som för 1 000 år sedan. Språkhistoria i sin komplexitet är till direkt nytta för att förstå den moderna svenskan. Att lära sig förstå ord och vändningar. Att förstå sitt eget språk är nyttigt.

Åter är samverkan ett nyckelord. Man kan ha kurser tillsammans mellan t.ex. de germanska språken. Gotiskan kan "delas av flera"

I italienska och andra romanska språk borde man ha latin, men det går ändå ganska fort att förstå t.ex. Dante.

Man får aldrig tro att språkhistoriker är en speciell ras, som inte kan andra ting. Måste kunna mycket annat – därför inte problem för anställningsbarhet. Varför saknar många lärarkandidater breda kunskaper – rädslan för det teoretiska, medan aktiva lärare däremot ofta är mycket intresserade av språkhistoria och mer teoretiska resonemang.

Lärarkompetensen på universiteten är viktig. I flera ämnen och vid flera universitet saknas en specialist på i t.ex. engelsk språkhistoria.

Språkhistoria är inte bara deskriptivt utan en väg till analys av vårt samhälle nu och då. Hur förändras ett språkbruk och varför? Förändringarna visar sociala och kulturella förändringar, vilket är av intresse också för historiker, samhällsvetare m.fl.

Nyttigt att sätta sitt eget språk i kontrast, ge perspektiv på den egna kulturen. Studenterna zappar genom livet, njutningsperspektiv inte nyttoperspektiv. Vad har vi för nytta? Våra discipliner ger nytta på insidan. Starkt verka för latinet på gy.

Det finns ett stort intresse för äldre språk, också genom populärlitteraturen. Vi bör fundera igenom pedagogik.

Vi tillgång till mentalitet i språkhistoriska texter. Ett existentiellt perspektiv finns med i studiet av äldre text.

Att dokumentera handskrifter. Att beskriva handskrifter är först och främst att skapa ett fungerande förhållningssätt till källans text, språk, ortografi och ornamentik. Vad behöver en språkhistoriker se i en sådan beskrivning som läsare och dokumenterare? Källmaterialet har genomgått en flerfaldig

transmission i tid och rum. Texter kan ha sitt ursprung på 800-t, men handskrifterna är mycket senare. Alfabeterna kan blandas. Ibland är texterna översättningar. Sökandet av språkdrag. Förhållandet mellan texten och handskriften. Hur kan en beskrivning ge en bra bild av texten?

Fornkyrkoslaviska texter som spridits över flera centra, är det ett eller flera språk. Förhållandet mellan skrift - och ljudbilden i ortografi är komplicerad. Ofta skiljer man mellan språkliga och ortografiska drag, men egentligen ser man bara det ortografiska och drar slutsatser av detta. Vad är språk och vad är skrift är en grundläggande fråga. Hur gör man göra en bra beskrivning av en handskrift/text? Att datera och lokalisera en handskrift är komplext. Det finns många exempel på feldaterade handskrifter. I olika grad förstörda handskrifter är ett problem.

Det handlar om flerhundraårig texttransmission. Vi finner lager på lager av olika språkvarieteter. Språkarkeologi. Textens historia. Hur är förhållandet mellan t.ex. fornkylkoslaviska - fornryska. Vart hör handskriften? I modernare texter från 1600-tal och framåt finns stor temavariation. Andra problem. För vem gör man beskrivning av dessa handskrifter. Mer för historiker än för lingvister. Det går inte att ha samma handskriftsbeskrivning för dessa två grupper. I vilken mån skall beskrivningen anpassas till läsaren. Vad skall tas med i beskrivningarna?

Ett etiskt problem för t.ex. eddaforskningen. Om vi inte beforskar dessa texter, som finns i Sverige, skall de då inte lämnas tillbaka till Island eller annat land. Låg status på utgåvor, dokumentation är ett meritproblem, som avhåller en del från att forska inom dessa fält.

Det behövs otroligt mycket kunskaper för att kunna läsa gamla texter. Gamla tter ger ett material som är användbart för lexikon, men de kommer ibland till korta i syntax, kognitiv lingvistik. Hur kan man komma vidare med detta språkmaterial?

Det är dags för nya läroböcker. Ny typ av beskrivningar behövs.

Svårt att identifiera texter som sammanbundits. I Frankrike till skillnad från Sverige är det hög status på textutgåvor. Alla texter före 1500 på franska och alla översättningar till franska skall nu beskrivas och läggas elektroniskt. Texteditioner kan även användas som datacorpusar, lematisering av text m.m.

Ur forskningssynpunkt har vi idag brist på exempel från döda språk, vilka är typologiskt relevanta.

Hur kan vi göra våra studier tillgängliga för dem som inte är specialister. Vad händer vid översättning av texter? Hur påverkas målspråk av källspråk? Syntaxen påverkas mest, men även formlära och lexikon förändras.

Att skriva populärt om språkhistoria.

Det är att göra reklam för ett relevant och starkt forskningsfält. Hur fördela en forskare sin tid mellan det populära och det fackmässiga? Hur populär vill man låta sig bli? Att skriva populärt ett sätt att slå in en kil, visa att ett visst ämne existerar. Vi påminner kulturen om detta. Det är fundamentalt att hålla kontakt med forskningen när man skriver populärt. Annars ingen skillnad mellan "vår" populärvetenskap och mer amatörmässig sådan. Förknippa det med aktiv forskning. Lika viktigt att förmedla frågeställningar. Inte bara det som är roligt. När skall man koppla till samtiden, eller är detta att sälja ut? I vilket medium skall man popularisera sig? Det finns folk på kultursidan som skapar förutsättningar för dessa framställningar. Det är viktigt att forskare ägnar sig åt

populärvetenskap annars blir det "bara" journalister som ofta skapar "metapopulärvetenskap". Hur populär får man vara? Hur mycket har man rätt att sälja in ett ämne?

Det går att förena en vilja till popularisering med forskning. Slänga in glimtar av svåra saker. Populärläsare känner sig kloka av att begripa något som förefaller vara svårt.

Vi bör ägna oss åt det omgivande samhället. Om man inte har intresset, så kan man inte tvinga någon att skriva. Roligt med feedback från olika människor i olika åldrar!

Nutidsrelevant är populärt, ingen motsättning mot det rent vetenskapliga.

Man måste lära sig att avstå från vissa saker. Man fastnar lätt i en mediadramaturgi, och blir "H@n med språket"

Att popularisera vår vetenskap är viktigt. Man måste göra klart för sig om man skriver en lärobok, för studenter, eller om man skriver för en bildad allmänhet

Ekonomisystemet gör att "lightkurser" kanske också behövs.

Det fattas ett modernt etymologiskt lexikon i svenska, stort intresse. Det borde samverkas om ett sådant.

Det är viktigt med lexika. Hur långt upp får man använda lightböcker?

Den perfekta nordisten finns inte med både personen med den solida kunskapen och popularisatorn. Båda behövs men förenas sällan i en person. Översättningar måste göras som forskningsgrund för litteraturvetare, historiker, m.fl.

Nyttan av populärvetenskap. Folk hittar inte fram till t.ex. jämförande språkvetenskap om inte någon "öppnar en dörr".

Språkhistoria/historisk lingvistik i forskarutbildning och forskning

På SU tog man bort realiakursen i latin och lade in medeltidslatin. Kopplingen till romanska språk är för liten. Efterantikt latin skall vara det viktigaste på SU. Är bibellatinet ett nytt latinskt språk?

I Grekiska finns det för lite språkhistoria. När man läser Homeros summering av detta, sedan kontrastivt i koine etc. Borde finnas utblickar mot nygrekiska.

Språkhistorien är en naturlig del av våra ämnen. I Danmark finns knappt någon språkhistoria alls i latin. I UU språkhistoria nu också förlatin och vulgärlatin, olika sorters senantikt latin kursdelarinnan man går över till medeltidslat. Inget ideal att skriva klassiskt latin. Inte mycket utrymme, men på avancerad nivå med metoddisk.

Viktigt att tillämpa ett integrativt perspektiv. The *linguistic turn* term från filosofer o litteraturvetare. Deras källor bjöd också på språk, som inte bara var behållare av kultur utan skapade kulturer, men språkvetenskapen kom inte in i diskussionen. Språkhistoria har med kultur och kommunikationshistoria att göra. Språkbrukshistoria kan fokusera på kortare perioder. Jfr förändringar under franska revolutionen och 1968 t.ex.

Nya källor finns. Hur ser man språkliga utvecklingen genom socialhistoria/politisk historia. I språket har vi andra fenomen som länkar olika ämnen. Det finns källor som språkvetenskapen aldrig använt, som etikettböcker, vilka finns från 1400-t, som berättar om kommunikativa situationer. Senare har vi t.ex. Langenscheidts Reiseführer. Kommunikationshistoriska aspekter. *Kulturanalys*, nytt masterämne i Zürich.

Ett problem att få in språkvetenskap i kulturanalys. Tendensen är att litteraturvetarna, historikerna, arkeologerna inte ser språken i ämnet. Tidigare ovilja från språkvetare att "beblanda sig" fanns också.

Språkhistoria var en del av "treenigheten", språk, litteratur och historia på Island, men i UU utan kontakt med litteratur och historia. Det borde finnas en nordisk språkhistoria. Språk är kultur, och undervisningen är individberoende. Små miljöer, när vi tittar på varje enskilt ämne. I GU fanns tidigare samverkan med litteraturvetenskapen. Uppdelningen är väldigt olycklig.

I linköping har man nu byggt upp kurs i romani chib med språk, kultur, minoritetsproblematik, allt i en 15-p-kurs. Svårt få ihop på ett meningsfullt sätt. Viljan finns, men svårt att få allt integrera på ett bra sätt.

Om man skall få ihop en kurs om 15 p måste man sluta tänka additivt. Om språk är kultur kanske vi skall ha ett annat sätt att se det hela. Hitta en ingång till lingvistik; kanske kulturanalys genom en text. Då kan man ha metodfrågor redan på lägre nivå. Kontrastiva moment kan visa mönster och strukturer. Alla har sina egna kulturella glasögon. Dagens texter är ju samtidens texter för framtiden. Mycket jobb att skapa detta, men det är en möjlighet.

Men ibland behövs mer sammanhållna kurser. Antikens kultur och samhällsliv i SU arbetar mer med text nu. I grekiska har man kulturella och litterära perspektiv. Analys av livsstil.

Olika förhållanden i olika ämnen: klassiska språk har realiadelen inom ett eget ämne (Antikens kultur och samhällsliv), i skolspråken undervisas och forskas i språk och litteratur, men i andra språk som kinesiska, arabiska, japanska ingår även forskning i sociala ämnen. Kan man integrera?

Även filosofihistoria m.m. borde få plats genom en generös syn. Vad hittar vi av detta i olika texter?

Ämnet finskugriska språk är en paraplyorganisation. Stor variation. I språkundervisningen finns ingen motsättning mellan språkhistoriska studier och nybörjarundervisning. Språkhistoria underlättar. Ett språks äldsta texter kan vara 100 år, medan den närmaste släktingen kan vara representerad av 1 000 år gamla texter. Väldigt olika tidsdjup. Komparativt perspektiv håller ihop och försöker rekonstruera en gången verklighet. I forskarutbildningen i finskugriska språk omdfattar 4 språk (finska, estniska, samiska och ungerska). Limmets är den komparativa delen. När institutioner slås samman försvinner "limmet". Språken får slåss var för sig.

Politiker ser språk som hjälpmedel, och då tappas språkhistoria och bildningsaspekter (även litteratur)bort. Viktigt att framhålla att språken kan bidra till samhällsperspektiv.

Problematiskt med bristande språkkunskaper i avhandlingar om realiaämnen, som Mellanösternkunskap och liknande.

Tolerans. Hur mycket kan man få in på 15 p. Både kulturhistoria och språkhistoria omöjligt att behärska på korta kurser. Ibland görs märkliga sammanslagningar av organisationsmässiga skäl vid svenska universitet. Vi kan inte kompromissa bort språket och inte heller kulturen, men kanske måste man nöja sig med en tillräcklig nivå där vi kan få in olika moment.

Problem att klara av utbildningsuppdraget men inte kompromissa bort kvalitet.

Läser man vad som är relevant eller det som är språkligt tillgängligt p.g.a. bristande språkkunskaper hos studenter (och lärare/forskare)?. Okunnighet om grannspråken finska t.ex.

Tolerans när det gäller avhandlingar och uppsatser. Man kan studera språkbruk och visa kulturanalys. Problemet är tiden. Hur hinna med allt i galopptempo.

I namnforskningen visas språket som kulturbärare och många kontakter med geografi, kulthistoria görs.

I moderna språk ges väldigt lite utrymme för realia, litteraturhistoria o.s.v. Kan vara en bra grund för samverkan, för att öppna utrymme. Svårt få plats med olika saker, allt på bekostnad av något annat.

Samverkansformer i undervisningen. Detta ställer vissa frågor:

- 1) Ämnesmässigt? Flera lärosäten
- 2) Geografiskt? Flera ämnen, 1 lärosäte
- 3) Distans (över nätet)? Fördelning av ämnen, samverkan mellan flera?
- 4) På campus? Skicka studenter?
- 5) Läromedelsframställning?

Hur skall detta göras?

- Kurser på grundnivå?
- Magister/masterprogram?
- På nätet??
- Forskarskola?
- Vem gör vad?

Samverkan kring en översiktscurs för studenter i olika indoeuropeiska språk föreslogs. Skulle exempelvis kunna fungera bra som internetkurs.

Nätverkets hemsida skulle kunna läggas upp enligt Wikipedia-principen fast med access endast för behöriga. Språkvetenskapliga fakulteten vid UU har satt i utsikt att administrera hemsidan.

Man skulle också kunna samverka kring en kurs i vetenskapshistoria.

En bra början för samverkan inom undervisningen vore att söka infrastrukturmedel.

Inom språkvetenskapligt inriktade program vid de olika lärosätena skulle samverkan kunna äga rum kring "core curriculum"-kurser.

Läskurser i olika språk av den typ som t.ex. tyska vid SU erbjuder, skulle vara bra, bl.a. för att underlätta för studenter som vill gå vidare till FoU.

Att skapa en hemsida för språkhistoriska studier är givet som ngt vi skall göra. Till nytta för oss, studenter, journalist. Sökbar. Var finns kurser? Vilka finns som nätkurser? Föreläsningar via länkar. Litteraturtips. Digitala bibliotek.

Nästa steg **nätverket**. Skicka ut info, men listor med namn

Publicera en bok tillsammans. Kunna presentera roliga språkhistoriska essäer tillsammans . Internationalisering, men det betyder inte att skriva på engelska. Skapa en grundstruktur och skicka ut, men vem?

Nya möten? Är detta det första nationella språkhistoriemötet? Tematisering av ev. kommande möten. Utgivning och filologi ett möjligt ämne.

Kanske skapa en kurs utan förkunskapskrav, som ger språkhistoria på en mängd olika språk.

Bokprojektet en tvåstegsraket, en bok med korta beskrivningar om t.ex. 5 sidor, men sedan kan man göra något mer fördjupat.

Ett allmänt möte nästa år. Kanske en halvdag allmän och en halvdag mer specialiserad.

Hans Aili: SU kan åta sig att ordna ett möte om ett år. (äv Elisabeth m fl. Sthlm).

Några lösa frågor att fundera över:

Balansen mellan det allmänna och det specialiserade inte allt så lätt.

Tänk på pensionärerna! De skall med i nätverket.

I Danmark finns ett projekt: "The Roots of Europe", man skulle kunna hitta intresserade där.

Skall vi inte först se hur den egna gruppen stabiliseras? Informell karaktär viktig.

Teman: Grammatikalisering. Vad är ett språk? Hur betar sig ett språk? Vad fanns i gamla språk men inte i senare tid. Delprojekt?

Antingen hittar man en bra teori eller så undersöker man ett speciellt språkligt fenomen. Typologi. Nu tar man även hänsyn till språksläktskap.

Sätta sig ner med bibelövers kan ge mkt, se vad som hände med språket.

Münster gotiska bibeln. Hans idé bra. Fler språk kan vara med.

Många nya bibelövers i gamla Sovjet, mariska, mordvinska. En gemensam text är en bra utgångspunkt.

Studera terminologi, filosofisk. Vad används för att uttrycka en idé. Specialiserad teknisk terminologi redan hos Aristoteles,.

Oerhörd viktigt det lätta handlaget. Kris är inte bara negativt. Vi måste få det att leda till en bättre situation för oss alla. Kompetensförsörjningen viktig. I Sv. måste det finnas kompetens för att läsa runstenarna. Kvantitet räknas. Vi måste ta för oss annars marginaliseras vi.

Om hela systemet är ekonomiskt baserad tappar vi mark.

EU tvingade fram minoritetsspråkspolitik.

Keltisk tradition i UU av hög kvalitet som varit hotat ett antal år.

Universiteten *borde* göra mycket, men idag är det bara studentantal räknas.

Skilj på vad som händer i universitetet och i världen utanför. I universitetet lever vi i håparnas förlovade land.

Viktigt att det snabbt kommer en lista med alla vår namn.

HW, ECG, IS Åta oss att skapa struktur på en bok. Vill publicera en inläsning av Rökstenen.

Ungern strykande åtgång på inläsning av de äldsta texterna på 70-talet.

Viktigt att kunna höra även gamla språk. Hur låter antik grekiska? Vad var estetik?

Översättningar med parallelltexter.

Tänk på publicering. Ibland svindyra upplagor.